THE CRITICAL SPIRIT OF JUNIMEA: CHANGE OF PERSPECTIVES ON THE ROMANIAN CULTURE AND LITERATURE

Ana-Elena Costandache
"Dunărea de Jos" University of Galaţi

Abstract: Our study proposes a formal review of some articles of a great representative of the critical spirit of Junimea, Titu Maiorescu, articles which represent the basic foundation theoretical and doctrinaire of the Romanian criticism at the end of the nineteenth century. His views and opinions, exposed without reserve, are a plea for the themes of the autochthonous cultural area and an illustration of different forms of his irony and his negation come in contradiction with the "forms without substance".*

Keywords: culture, critical mind, aesthetic form, Titu Maiorescu, Junimea.

Cultura românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost marcată de spiritul critic junimist, determinat în chip decisiv de personalitatea lui Titu Maiorescu. Comentând, în *Istoria civilizaţiei române moderne*, schimbarea de paradigmă ideologică şi culturală provocată de fenomenul junimist, E. Lovinescu arată că acesta a reprezentat „o replică necesară în ritmul evoluţiei noastre; e o stare de spirit. [...] Exaltării paşoptiste, era firesc să-i răspundă, în chip ritmic, după un pătrar de veac, criticismul junimist."[1] Mai târziu, într-un studiu fundamental pentru înţelegerea schimbării de paradigmă aduse de Junimea, Tudor Vianu avea să aprecieze că, prin înfăptuirile celebrei societăţi ieşene, „un suflu de temeinicie trece astfel prin cultura noastră, într-un moment care avea atâta nevoie de o asemenea înrâurire."[2]

Descriind, în studiul amintit, trăsăturile „spiritului junimist", Vianu se opreşte cu precădere asupra a ceea ce el consideră a fi „poate cea mai de seamă trăsătură a întregului", şi anume „spiritul critic". Ca şi G. Ibrăileanu în *Spiritul critic în cultura română*, autorul studiului despre Junimea ca grupare aminteşte faptul că „spiritul critic" nu a fost o invenţie junimistă, ci o atitudine pe care o întâlnim, *mutatis mutandis*, atât la Alecu Russo, Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu şi Vasile Alecsandri, cât şi la Ion Ghica, A. Odobescu şi chiar „în gura" liberalului Ion C. Brătianu, ba chiar şi a socialiştilor de la finele secolului XIX. Originală, din punctul de vedere al lui Tudor Vianu, este Junimea nu prin faptul că ar fi inventat şi introdus la noi spiritul critic, ci pentru că a pus acţiunea acestuia sub semnul inflexibil al adevărului, sau, cu vorbele lui T. Maiorescu, al „respectului adevărului". „În numele acestuia – continuă Vianu – poartă Maiorescu luptele lui împotriva poeziei neinspirate, a limbii artificiale, a falsei erudiţii, a megalomaniei de toate felurile. Respectul adevărului istoric inspiră studiile lui Panu. Nevoia de autenticitate în formele de manifestare ale vieţii naţionale determină atitudinea politică a lui Eminescu."[3] Esenţial în toată această luptă pentru întronarea adevărului ni se pare a fi fost ceea ce Eminescu a numit „naţionalitatea în marginile adevărului". În articolul rămas în manuscris (ms.

[1] E. Lovinescu, *Istoria civilizaţiei române moderne*, vol. II, cap. XIV, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 291.
[2] Tudor Vianu, *Junimea ca grupare*, în: Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, p. 148.
[3] Ibidem, p. 148.

BDD-A23186 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:15 UTC)

2257) intitulat *Din şedinţele Societăţii „România Jună”. Naţionalii şi cosmopoliţii*, tânărul poet, aflat în stagiul său vienez, simte nevoia să-l apere pe criticul junimist de acuzaţia de „cosmopolitism”, subliniind, dimpotrivă, caracterul naţional, patriotic al ofensivei maioresciene (de remarcat că intervenţia este anterioară începutului colaborării poetului la *Convorbiri literare*, deci cu atât mai mult ea nu poate fi suspectă de partizanat): „Principiul fundamental al tuturor lucrărilor d-lui Maiorescu este după cât ştim noi *naţionalitatea în marginele adevărului*. Mai concret: ceea ce-i *neadevărat* nu devine *adevărat* prin împrejurarea că-i naţional, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i naţional, ceea ce-i urât nu devine frumos prin aceea că-i naţional; ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i naţional.”[4]

Aprecierile lui Eminescu vizează, cum spune el însuşi, „toate” lucrările lui Maiorescu. Totuşi, din ansamblul lor pot fi desprinse acelea care aveau drept ţintă ceea ce criticul numea „megalografia naţională”, prin care el înţelegea exagerarea şi falsificarea adevărului în numele apartenenţei naţionale. Freneziei paşoptiste, care descoperea cu admirabil devotament filoanele patrimoniului cultural naţional, spiritul critic junimist le opune perspectiva mai rece a adevărului, chiar şi atunci când acesta era neconvenabil pentru români. Mai ales atunci când exagerările nu mai au nicio motivaţie istorică (explicabile în zorii descoperirii de sine şi ai deschiderii noastre către Europa, asemenea exagerări nu se mai justifică ulterior). Este ceea ce Maiorescu executase în „studiile de patologie literară” *Beţia de cuvinte* în *Revista contimporană* şi *Răspunsurile Revistei contimporane*, dar şi, accidental, în *Direcţia nouă în poezia şi proza română*. Acesta din urmă este un studiu esenţialmente pozitiv, de afirmare a direcţiei Junimii ca o contrapondere – în optica autorului – la creaţia anterioară şi a „direcţiei de astăzi în cultura română”, cum sunase titlul unui răsunător articol maiorescian din 1868. Atacul criticului se îndrepta, nimicitor, tocmai asupra exacerbării unor valori importante pentru noi, dar modeste în plan universal. Astfel este denunţat G. Sion care exaltase în *Revista contimporană* „pentametrele” lui Dosoftei (din *Psaltirea în versuri*) – care erau de fapt hexametre. Tot acolo, V. Alexandrescu-Urechia elogia meritele de istoric ale lui Miron Costin, în opera acestuia poligraful Urechia văzându-l pe întemeietorul istoriografiei europene moderne, pus pe acelaşi plan valoric cu G. Vico, Leibnitz şi Decartes. La fel procedase criticul Junimii şi cu exagerările învăţaţilor transilvăneni. În vreme ce adolescentul Eminescu deplânsese dispariţia lui Aron Pumnul, dascălul ardelean strămutat la Cernăuţi, trei ani mai târziu, adică în studiul *Observări polemice* din 1869, Maiorescu îi analiza la rece *Lepturariul rumânesc*, acea primă antologie de poezie românească, pentru a-i releva şi demonta exagerările. O făcea din perspectiva noului spirit, acela al criticii bazate pe valoare. În vreme ce autorul culegerii aşezase cu acelaşi sârg nume autentice lângă mediocrităţi şi chiar lângă nonvalori (din punctul de vedere literar), Maiorescu trecea aceeaşi materie prin grila foarte severă a criticii *estetice*. În acelaşi studiu polemic era executat Vasile Alexandrescu-Urechia. Pentru simplul fapt că era român, Ienăchiţă Văcărescu – poet inexistent în plan european şi de o valoare modică chiar pentru conaţionalii săi – era declarat, în poezioara intitulată *În grădină*, superior lui Goethe, pe motivul că scriitorul neamţ s-ar dovedi un „neamţ practic”, în vreme ce Văcărescu al nostru ar fi un idealist, un poet „sublim”. Comentariul lui Maiorescu nu lăsa loc de replică şi îl înmormânta pe extravagantul Urechia „cu acorduri de marş funebru”, cum va zice Lovinescu. Să reamintim comentariul maiorescian, de o ironie distrugătoare în lapidaritatea ei şi care vizează totodată revista în care apăruse articolul lui V. A. Urechia: „Goethe şi Văcărescu?

[4] M. Eminescu, *Opere*, III. *Publicistică. Corespondenţă. Fragmentarium*, ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc. Prefaţă de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999, p. 690, sublinierile autorului.

BDD-A23186 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:15 UTC)

Heracles şi Pythicos? Goethe – om practic, şi Văcărescu – un poet sublim?... Cum spuserăm, « Adunarea Naţională » e o foaie foarte interesantă!”[5]

În articolul *Observări polemice* (1869), Maiorescu foloseşte cuvântul „megalografie” pentru a denunţa nu numai exagerările de sursă etnocentrică (pentru a folosi un termen actual) în materie de literatură, dar şi în domeniul istoriei şi al politicii curente. În acest din urmă sens, el citează un fragment din discursul lui Dumitru Brătianu publicat în ziarul *Românul* (scos de C. A. Rosetti) din 3 martie 1866, articol care celebra răsturnarea lui Alexandru Ioan Cuza şi aducerea unui principe străin. Potrivit lui D. Brătianu, aceste evenimente politice de ultimă oră înfăptuite de români ar fi aruncat întreaga Europă într-un extaz mistic: „Români! În mai puţin de două luni aţi trăit mai mult de doi seculi. Voi, născuţi de ieri la viaţa libertăţii, aţi devenit învăţătorii lumii civilizate... Europa, uimită de înţelepciunea patriotismului vostru, a suspens cursul lucrărilor sale şi aşteaptă totul de la voi, de la voi singuri, astăzi poporul-Messia al întregei omeniri gemânde de durere şi palpitânde de speranţe... Nu simţiţi, fraţilor, nu simţiţi că dumnezeirea furnică în toată fiinţa voastră?”[6]

Ca şi când exemplul de mai sus n-ar fi fost suficient ca probă de „megalografie naţională” sau de depăşire a „marginilor adevărului” în numele „naţionalităţii”, Maiorescu mai apelează la un exemplu: un alt articol din „Adunarea Naţională” mai afirma că Marea Revoluţie Franceză din 1789 nu a fost decât „continuaţiunea revoluţiunii lui Horia”, iar Unirea Principatelor din 1859 ar fi dat tonul unirii Italiei şi a Germaniei!

Amintind aceste articole spectaculoase ca ilustrări ale spiritului critic maiorescian, noi am procedat împotriva cronologiei. Am făcutr-o însă deoarece am vrut să arătăm formele fulminante ale ironiei criticului, spectacolul polemistului, care-şi construia demonstaţia pornind de la principiul aşezat de Eminescu la temelia operei mentorului junimist, aşa cum am văzut. Într-o abordare conformă cronologiei, corect este să pornim de la articolul din 1868 *În contra direcţiei de astăzi în cultura română*, care reprezintă baza teoretică, doctrinară a întregii acţiuni maioresciene şi junimiste din anii imediat următori şi totodată forma cea mai radicală a negaţiei maioresciene şi junimiste. Aşa cum au arătat exegeţii operei lui Maiorescu de la Lovinescu la Manolescu şi Ornea, criticul încorporează în acest fulminant articol caracterul evoluţionist şi organicist al concepţiei sale. El supune epoca paşoptistă – şi în genere a începuturilor civilizaţiei şi culturii române moderne – unui rechizitoriu ce are ca fundament teoretic opţiunea pentru „progresul de jos în sus”, adică de la realităţi către instituţiile introduse, de la „fond” către ”forme”. Era aceasta o filosofie radical opusă celei ce prezidase acţiunea paşoptiştilor. O optică însă care va fi infirmată de evoluţia noastră istorică: cum avea să demonstreze E. Lovinescu în *Istoria civilizaţiei române moderne*, era „fatal” ca evoluţia noastră să se producă de sus în jos, de la „forme” către „fond”. Căci, odată introduse, instituţiile occidentale au creat, treptat, realităţile subsecvente; cu timpul, „simularea” (imitaţia, la început nediferenţiată şi masivă) a cedat locul „stimulării”.

Articolul lui Maiorescu din 1868 se ridica nu împotriva influenţelor străine – cum adesea se crede. Maiorescu era un european, un intelectual format la şcoala culturii şi civilizaţiei europene şi nu el era omul care să (re)nege acest luminos model. Ceea ce denunţă atât de vehement criticul este lipsa de temei în preluarea acestui model, „graba” cu care el a fost introdus, precipitarea care a condus la caricaturizarea şi, în opinia lui, la o posibilă compromitere a modelului – ceea ce reprezenta lucrul cel mai grav. Pe când criticul s-a dovedit atât de radical în

[5] *Observări polemice*, în: Titu Maiorescu, *Opere*, I. Ediţie, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, studiu introductiv de Eugen Todoran, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 127.
[6] D. Brătianu, apud Titu Maiorescu, op. cit., p. 130.

BDD-A23186 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:15 UTC)

expunerea punctului său de vedere, alţi membri ai societăţii literare ieşene s-au arătat mult mai moderaţi/ ponderaţi. A. D. Xenopol, aflat la studii în Germania, atât în articole cât şi, mai ales, în scrisori, accepta ideea unui progres lent de la „forme" către „fond". I se părea firesc ca instituţiile europene, introduse abrupt în politică, învăţământ, ştiinţă, cultură etc., să funcţioneze la început imperfect; mersul ineluctabil este totuşi de la mai puţin bine la mai bine, spune el, imperfecţiunea începutului trebuie acceptată ca un lucru firesc.

Revenind însă la Maiorescu, trebuie spus că în procesul interferenţelor culturale, al influenţelor exercitate asupra spaţiului cultural autohton, el pune un accent deosebit pe *originalitate*. În 1872, încercând să se definească pe sine şi să-şi clarifice acţiunea practică, criticul se referea inevitabil la cultura română a epocii, pledând pentru originalitate şi deschidere. Iată ce notează el în acel moment în Jurnalul său: „Tot ce e de valoare trebuie să fie gîndit şi savîrşit în mod original, în orice ţară, mai ales cînd e vorba de a aduce într-o ţară mai puţin cultivată cultura superioară a alteia. Traduceri, locuri comune searbede, deşi ar fi locuri comune numai în ţara cultă şi locuri nouă pentru cea incultă, n-au nici un efect şi sînt deci pierdere de vreme păgubitoare. Pentru ce? Pentru că orice noţiune (şi într-asta se rezumă aşa-zisa cultură) este o formulă abstractă care nu mai are nici un înţeles cînd îi lipseşte intuiţia premergătoare. Pentru un om care şi-a făcut educaţia într-o ţară mai cultă, problema, cînd e vorba de activitatea sa într-o ţară mai puţin cultă, sună aşa: Cu care domeniu dintre cele ce există de fapt în această ţară trebuie să faci legătura, pentru ca elementele sale intuitive să fie grupate spre abstragerea muncii de cultură mai înaltă? Aceasta este o muncă originală, scoasă din izvorul străvechi al intuiţiei."[7]

Notaţia din Jurnal nu se află la mare distanţă în timp faţă de articolul *Literatura română şi străinătatea* (1882). Acest articol reprezintă o materializare a conceptului maiorescian de influenţă şi interferenţă culturală. Pe de altă parte, el îl continuă pe cel din 1870, *Direcţia nouă în poezia şi proza română*. Dacă însă *Direcţia nouă...* urmărea să impună „nume" noi de poeţi şi prozatori în plan naţional, articolul din 1882 semnala ecourile produse de câteva volume de traduceri în limba germană a unor poeţi şi prozatori români consideraţi reprezentativi (este vorba de traducerile lui Carmen Sylva şi Mite Kremnitz). Bine primite de către publicul german au fost îndeosebi bucăţile în proză, aşa cum deduce Maiorescu citind (şi citând) cronicile din ziare nemţeşti relevante. Profitând de ocazie, criticul junimist îşi reafirmă ideile referitoare la influenţă şi originalitate. Citatul care urmează poate fi socotit totodată unul dintre primele texte ce anticipează teoria „specificului naţional", care avea să fie formulată ca atare după 1900: „Ceea ce a trebuit să placă străinilor în poeziile lui Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu şi Şerbănescu şi în novelele lui Slavici, Negruzzi şi Gane este, pe lângă măsura lor estetică, *originalitatea lor naţională*. Toţi autorii aceştia, părăsind oarba imitare a concepţiunilor străine, s-au inspirat de viaţa proprie a poporului lor şi ne-au înfăţişat ceea ce este, ceea ce gândeşte şi ceea ce simte românul în partea cea mai aleasă a firei lui etnice. Acest element original al materiei, *îmbrăcat în forma estetică a artei universale*, păstrând şi în această formă ca o rămăşiţă din pământul său primitiv, a trebuit să încânte pe tot omul luminat şi să atragă simpatica lui luare-aminte asupra poporului nostru. Căci orice individualitate de popor îşi are valoarea ei absolută, şi îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întâmpină un răsunet de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei."[8]

[7] Titu Maiorescu**,** *Însemnări zilnice*, apud Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. cit., p. 149.
[8] Titu Maiorescu, *Opere*, I, ed. cit., pp. 19-20, sublinierea noastră.

BDD-A23186 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:15 UTC)

Citit cu atenţie, pasajul reprodus mai sus stă pe dialectica relaţiei dintre individual/ particular şi general/ universal. Maiorescu subliniază pe de o parte componenta etnică, naţională a textelor traduse în germană, iar pe de alta componenta de universalitate, proprie artei autentice, frumosului. Nu alta va fi gândirea ce va sta la baza articolului din 1889 despre Eminescu. Criticul va beneficia atunci de un material suprem, poezia unui autor român de indiscutabilă talie europeană şi totodată a unuia care va fi numit nu peste multă vreme „poetul naţional". Articolul maiorescian ţine dreapta cumpănă între fondul naţional al personalităţii şi operei, pe de o parte, şi interferenţele culturale care au potenţat acest fond, ridicându-l la cote valorice universale. De altfel, încă de la 1870, când în articolul *Direcţia nouă...* scria despre foarte tânărul Eminescu, criticul observa faptul că poetul era „om al timpului modern". Aprecierile din 1889 pornesc de la aceeaşi observaţie: „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi"[9] şi continuă cu trecerea în revistă a reperelor culturii universale asimilate de scriitorul român: Platon, Kant, Schopenhauer, „operele poetice din toate timpurile" şi aşa mai departe. Foarte relevantă pentru felul în care Maiorescu înţelegea fenomenul influenţelor şi interferenţelor culturale este următoarea subliniere: „Acel cuprins ideal al culturei omeneşti nu era la Eminescu un simplu material de erudiţie străină, ci era primit şi asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală."[10] Afirmaţia ne întoarce la articolul *În contra direcţiei de astăzi în cultura română*, constituind într-un fel confirmarea *nu* a punctului de vedere maiorescian, ci a celui contrar: pornită de la un stadiu inferior (una din dovezi contituind-o însuşi faptul că junimiştii n-au putut să găsească materie pentru o antologie lirică), poezia română modernă a săvârşit în nici două decenii saltul în universalitate, recuperând astfel handicapul rămânerii în urmă.

Spiritul critic al Junimii a jucat un rol esenţial în viaţa culturală şi literară a epocii (Nicolae Manolescu a vorbit chiar de un veritabil „ecarisaj", efectuat în primul rând de Maiorescu). Prin verbul maiorescian, prin satira eminesciană şi prin comedia de moravuri şi de caractere a lui Caragiale el s-a exercitat deplin şi exemplar. *Scrisorile* lui Eminescu, piesele de teatru şi „momentele" lui Caragiale sunt încorporări ale aceluiaşi spirit, un fel de ilustrări în concretul artistic ale doctrinei comune junimiste cu privire la inautenticitatea unei civilizaţii şi culturi bazate pe imitaţie şi deformare. Prin aceste salutare creaţii (cea a lui Maiorescu *y compris*) au fost dezactivate exaltările paşoptiste. Totodată, prin creaţiile de valoare universală ale autorilor menţionaţi a fost relansată, la noi cote de exigenţă, creativitatea naţională, în sinteză inextricabilă cu influenţele europene.

Dacă, aşa cum s-a spus, teoria maioresciană a „formelor fără fond" s-a dovedit, din perspectiva istoriei reale, falimentară, pe terenul practic al „spiritului critic" realizările criticului şi ale grupării sale au avut o valoare crucială. În ceea ce priveşte atitudinea maioresciană şi junimistă faţă de „oamenii începutului de drum" (cu sintagma inspirată a lui Paul Cornea) de la 1848, avem de-a face cu ciocnirea a două perspective diferite asupra unuia şi aceluiaşi fenomen, cultura română şi şansele ei de progres. În studiul său fundamental despre Maiorescu, Ovidiu Cotruş a surprins cu obiectivitate diferenţa de natură dintre cele două filosofii culturale şi dintre susţinătorii lor, demonstraţia sa îndreptăţindu-le într-o oarecare măsură pe ambele. Criticul de la Cercul Literar sibian se referă în mod expres la adversarii ardeleni ai lui Maiorescu, însă aprecierile sale pot fi extinse la întregul paşoptism românesc: „Conflictul dintre Maiorescu şi ardeleni se rezumă în esenţă la opoziţia inevitabilă dintre naturile mesianice, care, voind să modeleze realitatea pe măsura idealului lor, trec cu nesăbuită uşurinţă peste contradicţii şi

[9] Titu Maiorescu, *Eminescu şi poeziile lui*, în *Opere*, I, ed. cit. p. 97.
[10] Ibidem, p. 98.

BDD-A23186 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:15 UTC)

incompatibilităţi, şi naturile realist-empirice, valorificând idealurile în funcţie de compatibilitatea lor cu realitatea. Din tensiunea iscată între « adevărurile existenţiale » ale vizionarilor şi « adevărurile raţionale » ale logicianului s-a plămădit faţa dublă a culturii române.

În perspectiva dialectică direcţia nouă n-a anulat direcţia veche a ardelenilor, ci a absorbit-o, purificând-o de aspectele ei caricaturale. [...]

În perspectiva istorică, rezistenţa ardelenească ne apare nu numai îndreptăţită, ci chiar binevenită, pentru că un popor tânăr nu trebuie să se desprindă de utopie înainte ca aceasta să-şi fi epuizat întreaga ei putere de iradiaţie. Ideea unităţii şi unificării spirituale a poporului român, plămădită cu metodică exaltare în Transilvania, se va reîntoarce în vatra ei, purificată – cu metodică rigoare – de excrescenţele ei himerice, prin acţiunea critică exemplară a transilvăneanului dezrădăcinat."[11]

Sinteza înfăptuită de marii scriitori ai Junimii a devenit un punct de reper şi un postament pentru literatura ce a urmat. Cu toate acestea (sau tocmai de aceea), tema identitate-alteritate, autohtonie-apartenenţă europeană a continuat să preocupe spiritul românesc. Sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX înregistrează chiar această problematică, iar dialogul, puternic polemic, dintre direcţiile tradiţionaliste şi cele moderniste, într-o epocă de o mare complexitate, a continuat şi continuă şi astăzi. Se profilează pe de o parte o opţiune marcată pentru discursul etnocentric, reprezentată de ceea ce va fi numit ulterior „tradiţionalism", iar pe de altă parte o deschidere din ce în ce mai puţin timidă către conţinuturile şi formele noi de literatură – ceea ce este cunoscut sub denumirea de „modernism".

*The study is based on the work of Ana-Elena Costandache, *Interferenţe culturale în spaţiul românesc al secolului al XIX-lea până la apariţia spiritului critic junimist*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2012.

Bibliografie

CIOCULESCU, Şerban, STREINU, Vladimir, VIANU, Tudor, *Istoria literaturii române moderne*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985

COTRUŞ, Ovidiu, *Meditaţii critice*, apud Nicolae Mecu, *Titu Maiorescu comentat de...*, Editura Recif, Bucureşti, 1996

EMINESCU, M., *Opere*, III. *Publicistică. Corespondenţă. Fragmentarium*, ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc. Prefaţă de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999

LOVINESCU, E., *Istoria civilizaţiei române moderne*, vol. II, cap. XIV, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972

MAIORESCU, Titu, *Opere*, I. Ediţie, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, studiu introductiv de Eugen Todoran, Editura Minerva, Bucureşti, 1978

[11] Ovidiu Cotruş, *Meditaţii critice*, apud Nicolae Mecu, *Titu Maiorescu comentat de...*, Editura Recif, Bucureşti, 1996.

BDD-A23186 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:15 UTC)